

Çağdaş Türk Gezgin Yazarlarına Göre Mesafenin Mekânı Dönüştürmesi

Dr. Abdulfettah İmamoğlu

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi

Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü

aimamoglu@ogu.edu.tr

Öz

Gezi edebiyatı ile ilişkilendirilen kavramlardan biri olan mesafe kavramı, gezi deneyiminin yapısal olgularından birini meydana getirmektedir. Gezgin yazarın bir mekân ile arasına koyduğu mesafe, onun bir yandan alışageldiği mekânın gerçekliğini dışarıdan görebilmesine, diğer yandan alışık olmadığı bir mekânda, kendine ait ve daha önce yaşamadığı bir var olma ve hissediş deneyimi yaşamasına olanak veren bir durum olmaktadır. Mekân ile bağlantılı olarak ele alınabilecek bu şekilde bir mesafe olgusu, dünya ve benlik algısına dair olağan ötesi bir perspektifi mümkün kılmaktadır. Bu noktada, gezi edebiyatı eserleri, içerdikleri tanımsal önermeler ve bireysel değerlendirmeler aracılığıyla, oldukça soyut bir nitelik taşıyan mesafe olgusunu böyle bir perspektiften irdelemeye olanak vermektedirler. Bu makalede, gezgin yazarın mekânlar arası mesafeye bakışını karşılaştırmalı edebiyat yöntemi ile yirmi birinci yüzyıl Türk gezi edebiyatı çerçevesinde ele alarak, bir gezi deneyimi bileşeni olarak kat edilen mesafenin mekânı nasıl dönüştürdüğü ve böylelikle gezgin yazara ne şekilde farklı bir var olma ortamı yarattığı, poetik bir yaklaşımla incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Gezi edebiyatı, Türk edebiyatı, mekânın poetikası, gezgin yazar, karşılaştırmalı edebiyat.

Transformation of Space after Distance According to Contemporary Turkish Writer Travelers

Abstract

Distance, among the notions associated with travel literature, constitutes one of the key facts of travel experience. The distance that the writer traveler realizes between herself/himself and a place, represents a situation which, from one hand, creates the possibility to perceive the reality of a familiar space from an external position, on the other hand, to live, inside an unfamiliar space, an experience of being and feeling that s/he did not have before. Such consideration toward the notion of distance as it is related to place, makes possible a perspective that goes beyond the ordinary facts regarding the conception of the world and selfness. At this point, travel writings, with the interpretative suggestions and individual deliberations within, provide the necessary content to take into consideration from that very perspective the fact of distance which has strongly an abstract substance and connotation. In this paper, after the words of writer travelers and in the context of twenty-first century Turkish travel literature, the perception of distance between places will be discussed through a comparative literature perspective and from a poetic approach. And by the realization of that projection, it will be shown how distance, as a constituent of the act of travelling, transforms the space and produces for the writer traveler a different environment of being present in space.

Keywords: Travel literature, Turkish literature, poetics of space, writer traveler, comparative literature.

GİRİŞ

Türkçeye “Mekânın Poetikası” olarak çevrilebilecek *La poétique de l'espace* adını taşıyan eserinde, Gaston Bachelard, *maison* (ev) ve *non-maison* (ev-dışı) şeklinde bir diyalektik ileri sürerek, bu iki mekân arasında sayısız karşıtlıklar söz konusu olduğunu dile getirmiştir. Fransız düşünce insanı, ev kavramını merkeze koyarak, bu mekâna göre tanımladığı ev-dışı mekânda benliğin mahremiyetine dair her türlü hâlin daha yoğun bir şekilde yaşandığını dile getirir (2013, s. 53). Bachelard'ın mekânsal diyalektiğinin gerçekleşmesi için gerekli olan şey, anlaşılacağı üzere, mekânı algılayan özne olarak insanın bir hareket eylemi içerisine girerek mesafe kat etmesi ve böylelikle “ev” olarak nitelenen mekânın sınırlarının dışarısına çıkmasıdır. Kat edilen mesafe ile evden ev-dışı mekâna geçiş yapılabilir ve bunun sonucunda, bahsedilen karşıtlıklar, mesafeyi kat eden özne tarafından algılanabilir hâle gelir. Evin yerleşik düzeni ve bağlayıcılığı yerine, ev-dışı mekânda belirsizlik ve geçicilik hâkimdir.

Bachelard'ın ileri sürdüğü mekânsal diyalektik ile paralel olarak, “Gezi Kuramı: Coğrafyanın Poetikası” adı ile Türkçeye aktarılabilir *Théorie du voyage: Poétique de la géographie* adını taşıyan eserinde, Michel Onfray, mekân kavramına poetik bir yaklaşım getirmektedir. Mekân ve gezi kavramlarını bir arada ele alan Onfray, evin dışında, ev-sizliği deneyimleyen yolcunun, yolculuğunun her aşamasında, benliğinin mahrem köşeleriyle karşılaştığını, dolayısıyla da bilinmeyen bir mekânda, tanıdık işaretlerin olmadığı bir ortamda, farklılığı deneyimlediğini ifade etmektedir (2016, s. 87). Onfray'e göre yolculuk hâli ile beraber gelen bu farklılık deneyimi, bir yandan benliğinin mahrem köşelerine yolcuyu yakınlaştıran ya da yakınlaştığı hissini veren, diğer yandan mekânları birbirinden ayırıştıran bir unsur olarak kendini göstermektedir (2016, s. 87). Bu bağlamda, gezi hâli ile ilişkili olarak farklılık kavramını irdeleyen bir başka düşünce insanı, Victor Segalen, “dış dünya” olarak tanımladığı mekânın, etrafımızdaki şeylerin, kendimize nazaran farklılaşmaya başladığı yerde başladığını ifade ederek (2018, s. 44), Bachelard'ın ev ve ev-dışı diyalektiğine öznel mekân algısı perspektifinden bir açılım getirmiştir. Buna göre, mekânın farklılaşması, dışlanması, ayrışması, onu deneyimleyen kişinin algısına sıkı sıkıya bağlı bir durumdur. Bir diğer deyişle, sabit sınırlardan öte, ev diye bir yer tabir edilecekse, bu yer, sınırları yer değiştirilebilen, kişinin yolda olma hâliyle genişleyebilen bir yerdir. Dolayısıyla burada, mesafe, ev ve ev-dışı mekân arasındaki ilişkiyi doğrudan etkileyen bir görüngüyü işaret eder.

Bachelard'ın sunduğu terminolojiden hareketle, mekân deneyimini iki farklı açıdan incelemek mümkün. Nitekim Segalen'in, mekânın değişimini bireysel algı noktasından hareketle tarif etmesi, yine Onfray'ın, aşına olduğu mekândan öteye geçen kişinin, ortaya çıkan farklılık ile beraber, bir yandan da benliğini yoğun bir şekilde hissetme durumu ile karşı karşıya kaldığını dile getirmesi, Bachelard'ın ev ile başlattığı mekân deneyiminin tamamlayıcı unsurları olarak görülebilir. En basit şekliyle, mesafe kavramı etrafında şekillendirilebilecek ve mekân ile ilişkili giden bu değişim durumunun daha iyi kavranabilmesi ve gözlemlenebilmesi adına, gezi edebiyatı eserleri ilk başvurulabilecek kaynaklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim ev-dışılık durumu, bu türde kaleme alınmış eserlerde, doğrudan bireysel tanıklıklar üzerinden ve poetik bir katman da içerecek şekilde aktarılmaya çalışılmaktadır. Böylelikle, insan algısı faktörü olmaksızın anlamını

yitirecek olan ev ve ev-dışılık diyalektiği, öznel bakış açısını edebî dile aktaran ve bu yolla mekânı dönüştüren gezgin yazarlar aracılığıyla, mekân ve poetika ilişkisini görünür kılacak şekilde gerçekleşmektedir.

Gezgin yazarın, içerisinde bulunduğu ortamı tarif ederken dile getirdiği, kat etmiş olduğu mesafe neticesinde mekân ile ilişkisinde meydana gelen hissedilir farklılıklar, gezi deneyiminin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Bu makalede, yalnızlığı ve benliği daha önce deneyimlemediği bir şekilde yaşayan gezgin yazarın, evden uzakta olma hâli neticesinde bulunduğu mekânın nasıl farklılaştığını birinci ağızdan aktardığı gezi yazılarında sunulan tanıklıklar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar, karşılaştırma yoluyla ortaya konulacaktır. Ele alınacak edebî eserler, Bachelard, Onfray ve Segalen'in öne sürdüğü mekân önermelerinin yirmi birinci yüzyıl Türk gezi edebiyatı özelinde analiz edilmesini sağlayacaktır. Adı geçen yüzyılı temsil eden ve gezi yazılarında, mekânı bireysel algılama koşulu altında, farklılık, mahremiyet, yabancılık gibi noktalara dair düşüncelere yer veren Türk gezi edebiyatı yazarları Şavkar Altınel, Enis Batur, Münir Göle, Gündüz Vassaf ve Özcan Yurdalan'ın seçilmiş eserlerinden hareketle, mesafenin mekânı ne şekilde dönüştürdüğü, gezi deneyimi çerçevesinde yorumlanacaktır. Bu bağlamda, "Çifte Bir Kaçış Eylemi" adını taşıyan birinci bölümde, gezgin yazarlar tarafından kimi zaman bir kaçış eylemi olarak anlatılan yolculuk hâlinin, uzaklaşılan ev ve yakınlaşılan ev-dışı mekân ilişkisinde nereye oturtulduğu inceleneyecektir. Yolcunun evden uzakta bulunma durumunun bir mekâna aidiyet noktasında ele alınacağı "Yabancı Kalmanın Yolu" adlı ikinci bölümde ise mesafe ile birlikte, yolcunun, içerisinde bulunduğu, farklılık ile tanımlanan, değişken ve nüfuz edilemez mekân deneyimi neticesinde kendisini özdeşleştirdiği yabancılık hâli irdelenecektir. Böylece, mesafenin mekânı dönüştürmesinin gezi yazısında nasıl yer bulduğu, dolayısıyla yolculuk hâlinin mekân deneyimini şekillendirmesi durumunun edebî ifadede nasıl gerçekleştiği gösterilmeye çalışılacaktır.

Çifte Bir Kaçış Eylemi

Bachelard'ın ev-dışı olarak nitelediği mekânın erişilemezliği, buna karşın onu deneyimleyene sunduğu yoğun mahremiyet hâli, Münir Göle'nin *Kaçmamamak* adını taşıyan gezi yazısı eserinde, hem bir "keşfetme yanılması", hem de "çifte bir kaçış eylemi" olarak tanımlanmıştır. Göle, "içeri girme" ve "dışarı kaçma" hâllerinin, iki ucu temsil ettiğini ifade ettikten sonra, bu ikilinin bir çelişki durumundan öte, tamamlayıcı olduğunu vurgulamaktadır (2005, s. 19). Bir mekân keşfetme yanılması içerisinde iken, aslında bir kaçışı yerine getirdiğini dile getiren Türk gezgin yazar, söz konusu kaçış eyleminin, aslında, Bachelard'ın ev olarak nitelediği mekânın tamamlayıcısı niteliği taşıdığını düşündürmektedir. Aynı zamanda, dışarı kaçma eylemi ile içeri girildiğini, yani içeriyi temsil eden evden uzaklaşıırken, evin dışında bulunduğu için, dışarı çıkma yanılması yaşatan mekân deneyimlendiğinde, gerçekte, içeri girme eyleminden uzaklaşılmadığını dile getirmektedir. Böyle bir durumda, Henri Poincaré'nin önerdiği şekli ile "mesafe içgüdü", bir yanılama durumu meydana getirmektedir (Denis, 2016, s. 12). Göle için, mesafe ile dönüşen mekân, dışarı çıkma eyleminde olan gezgin için, mekânı tamamlayan ve farklılığı ile onu içine çeken bir durumu işaret eder. Burada, Bachelard'ın öne sürdüğü gibi, dönüşen mekânın, ev olarak adlandırılabilir mekânın şartlarına göre oluştuğu, dolayısıyla tamamlayıcılığını da evden ayrılan başka şartlar ile edindiği çıkarımı yapılabilir.

Mesafenin mekâna kattığı bir diğer nitelik, Onfray'ın belirttiği "farklılık" durumu ile beraber, onu "çekici" hâle getirmesidir. Gerçekleştirilen mesafe ile bağlantılı olarak, farklılık

olarak tanımlanabilecek şartların daha belirgin bir hâl alması, öte yandan tanıdık olan her şeyi simgeleyen mekân olan evin gittikçe daha uzakta kalması, ev-dışı mekânın daha fazla içerisine girilmesi, gezgin için sıra dışı bir ruh hâlini işaret eden etkenler olmaktadır. Öyle ki Göle için, mesafeyi daha kıymetli yapan, yolculuk deneyimini yalnız olarak yerine getirmektir. Nitekim tanıdık olan her şey ile arasına olabildiğince mesafe koyarak, yolculuklara, “yalnız, yapayalnız çıkma”, gezgin yazarın “sevdiği” bir eylem olabilmektedir. Hâl böyle iken, gezgin yazar için, mesafenin “ürkütücü” yanı, aynı zamanda ona çekicilik katan bir durumdur da: “Kimi zaman en yakın tanıdığın birkaç bin kilometre ya da bir okyanus ötede olduğu bilgisi ürkütücü gelir bana, yine de yolda yalnız olmak çeker beni. Yalnızlık daha çekicidir” (2005, s. 18). Göle, yalnız deneyimlenen yolculuğun, Bachelard’ın sözünü ettiği mahremiyet hâlini yaşamaya daha fazla yakınlaştıran bir niteliği olduğunu, bu sözcükler aracılığı ile dile getirmektedir. Nitekim evi meydana getiren unsurlar ile arasına kilometrelerce mesafe koyan gezgin yazarın yaşadığı yalnızlık duygusunun yoğunluğu, yolda olma hâlinin yarattığı uzaklaşma duygusu ile bir paralellik içerisinde olma durumu göstermektedir. Buna göre, evin terkedilmesi sonucu uzaklaşılacak şeyler, kişiyi “yalnız” kalmaktan alıkoyan durumları işaret ettiğinden, onu alışılmalı şartlar altında çevreleyen her türlü “yakın” unsurdan yoksunlaştığında, artık, yolcu durumunda olan kişi, kendi ile baş başa kalmanın en hissedilir hâlini deneyimlenebilmektedir. Bu da “mahremiyet” olarak adlandırılabilir yoğun bir yalnızlık hâline karşılık gelir.

Göle’nin ele aldığı boyutuyla evden uzakta olmak ve yalnızlık hâli, anlaşılacağı üzere, uzaklaşılacak şeylere, eve nazaran tarif edilmiştir. Yazar, ev-dışı mekânda bulunurken, eve göre ne denli uzak bir durumda olduğunu ve bu uzaklık hissini ona ne denli çekici geldiğini, gezi deneyiminin önemli bir parçası olarak, sözcüklere dökmüştür. Göle’nin bu yaklaşımının tamamlayıcısı olarak düşünülebilecek bir başka Türk yazar, Gündüz Vassaf ise ev-dışı mekânda olma deneyiminin öteki boyutunu, yani ev ile arasına koyduğu mesafeyi ev-dışı perspektifinden hareketle, okura aktarmıştır. Vassaf, evden uzakta, yalnız olarak deneyimlediği mekân deneyiminin daha önce yaşamadığı bir “yoğunlukta” olduğunu şu sözlerle ifade etmektedir: “Ömrümde bu kadar ifade, duruş, farklı dil, farklı ilişkiyle böylesine yoğunlukta karşılaşmadım. Böylesine yoğunlukta yaşamadım” (2013, s. 66). İfadelerin, duruşların, dillerin farklılığının ona yoğun bir mekân deneyimi yaşattığını dile getiren gezgin yazar, bu farklılıkların ortasında, mekânın farklılaşması ile gelen sıra dışı bir yalnızlık duygusu ile baş başa kaldığını söylemektedir. Onu çevreleyen farklılıkların fazlalığı, Göle’nin tarif ettiği kişiyi çevreleyen alışılmış unsurların yoksunluğu durumu ile birbirini tamamlamaktadır. Bir yandan tanıdık olana nazaran uzaklaşma hâli ile yalnızlaştığını hisseden gezgin yazar, aynı zamanda farklı olana yakınlaşma hâli ile de yoğun bir mahremiyet hâli içerisinde kendini bulmaktadır. Bir başka deyişle, alışılmış dil, ifade ve ilişkileri tanımlayan ve onların sınırını çizen bir mekânı temsil eden eve nazaran mesafenin açılması ve bunun tersi olan şartları, yani olağandışı dil, ifade ve ilişkileri temsil eden ev-dışı mekân ile aradaki mesafenin kapanması, gezgin yazarı, mekânı iki farklı şekilde, iki farklı açıdan algılama durumuna sokmaktadır. Bu durumda, bir yanda, belirli, tahmin edilebilen bir düzeni meydana getiren unsurları ile olağan bir gerçeklik izlenimi veren ev dururken, öte tarafta alışılmış ötesi şartlarından dolayı gezgin yazarı heyecanlandıran ama aynı zamanda da ürkün bir mekân gerçekliği söz konusu olmaktadır.

Mekânın öteki gerçekliği fikri, gezi yazınında okura aktarılmaya ve anlatılmaya çalışılan, dikkat çekici bir olgu olarak karşımıza çıkar. Öyle ki, kat ettiği mesafeden dolayı

onu çevreleyen unsurların farklılaşması ile beraber kendi algısında da birtakım değişimler meydana geldiğini hisseden gezgin yazar, bu değişmeye şahit olma durumunu sıra dışı bir olay olarak sunup, bunu okura tarif etmek adına, şahsen deneyimlediği mahrem duruma uygun sözcükler bulma yoluna girmektedir. Gezi deneyimini poetik bir boyuta taşıyan söz konusu sözcüklere aktarma girişimi, yazarın içerisinde bulunduğu yeni mekân şartları referans olmak üzere, dilin sınırları içerisinde gerçekleşen bir keşif anlamına da gelmektedir. Bununla ilgili olarak, mesafeyi, dünyanın öteki çehresini görebilmek için bir vasıta olarak gören Türk gezgin yazar Şavkar Altınel, mesafenin mekânı değiştirmesinin çarpıcı ama aynı zamanda ürkütücü bir yanı olduğunu söyler. Yazar, bu türden bir mekân deneyimini, “zehirli bir armağan” olarak nitelendirerek, okura şu sözcüklerle aktarmaktadır: “Dünyanın çarpıcılığını böylesine yoğun bir şekilde görebilmek ona dışarıdan bakanlara verilen bir armağandı. Ne var ki, kötü niyetli bir büyücü tarafından sunulmuş gibi, armağan aynı zamanda zehirliydi, çünkü öteki yüzü de dünyanın ne kadar haşın, kıraç ve ürkütücü olduğunu görebilmektir” (2009, s. 26-27). Mekânın dönüşümüne şahit olmanın sıra dışı bir durum olduğunu vurgulayan Altınel, evin sınırları dışına çıkmamanın, aynı zamanda mekânın öteki yüzünü görmeye cesaret göstermek anlamı taşıdığını da ileri sürmektedir. Bir diğer deyişle, ev ile arasına mesafe koymaya cesaret eden kişi, mekânın, içerideyken görünmeyen diğer yüzünün, geri dönüşü olmayacak biçimde, farkına varmayı göze almaktadır. Yazara göre, “dışarı” çıkabilen kişi için, mekân bir daha asla eskisi gibi görünmeyecektir. Nitekim “içeriye” dışarıdan gördükten sonra, mekân, farklılıkları ile beraber heyecan verici bir armağan gibi gezginin gözleri önüne serilecek, ancak bu keşifle daha kıraç ve haşın bir gerçekliğe de dönüşecektir. Altınel’in bakış açısı, ev-dışı mekânın, evi yeniden tanımlayan bir özellik da barındırdığının altını çizmektedir. Öyle ki evin ev-dışı mekânı tanımlaması önermesinin tek taraflı bir ilişkiyi yansıtmadığı fikri ortaya çıkmaktadır. Dışarıdan içeriye görmek, ev-dışı mekânın çarpıcı gerçekliğine şahit olduktan sonra, evi de alışılmış tanımından uzaklaştırmaktadır. Dolayısıyla gezgin yazarın kat ettiği mesafe neticesinde edindiği mekân deneyimi, ev ve ev-dışı mekân ilişkisini, iki taraflı bir değişime sokmaktadır.

İçeriden uzaklaşarak, dışarıdan içeriye bakmak ve böylece mekânın öteki gerçekliğini deneyimlemek, mekânın dönüşmesinin, olağanın dışında bir uzaklaşma hâli ile gerçekleştiğine işaret etmektedir. Münir Göle, çifte kaçış eylemi olarak tanımladığı bu durumdan hareketle, gezgin yazarın, çevresindeki ile arasına bir mesafe koyarak, mekâna daha geniş bir açıdan bakabildiğini söyler. Söz konusu durumu, İngilizce *landscape* sözcüğü üzerinden izah etmeye çalışan yazar, kat edilen mesafe ile doğru orantılı gelişen mekân deneyimi ile beraber, kişi ve algılanan çevre arasında farklı bir ilişkinin meydana geldiğini, bu tür bir mekân deneyiminin, aslında, kişinin etrafındaki mekâna “nüfuz etme yoksunluğunu” işaret ettiğini öne sürmektedir: “Benim uydurduğum haliyle, *landscape* sözcüğünün toprakla, yerleşimle, yurtla kaçmak arasındaki ilişki, bağ, bir anlamda görülenle kişi arasına bir mesafe koymaya açılıyor” (2005, s. 90). *Landscape* kavramı ile yerleşik olandan kaçma hâlini bağdaştıran yazar, evden kaçış olarak yolda olma durumunun aynı zamanda mekâna teğet geçme anlamına da geldiğini dile getirmektedir: “Mesafe konulan toprağın –yurt ya da içinden geçilip gidilen görünüm- bir dokunma, bir nüfuz etme yoksunluğuna işaret ettiğini çoğu kez açıkça algılıyorum, seziyorum; buna karşın, gerçek boyutuyla hissetmekte zorlanıyorum” (2005, s. 90). Evi ya da ev-dışı mekânı tanımlayan unsurların, mesafe ile nüfuz edilemez hâle geldiğini dile getiren Göle, bu noktada, mesafeyi, kişiyi çevreleyen her türlü mekânsal unsura uzaklaştırıcı bir etken gibi görmektedir. Buna göre, içeriden kaçan yolcu için dışarıya erişilemez bir yer hâlini almaktadır. Bu yüzden,

dışarıda iken, içerisi de tıpkı dışarısı gibi gezgin yazarın gözüne erişilmez görünmeye başlar. Farklılığın sebep olduğu sıra dışılıktan ayrılmış olarak duran evin uzak bir gerçekliği dönüştüğü yolda, gezgin yazar için tek ve en geçerli mekân gerçekliği *landscape* yani onu çevreleyen ama aynı zamanda kaçıp giden görünümler, izlenimler, manzaralar olmaktadır.

Yukarıda bahsedildiği üzere, Altınel'in "haşin" ve "kıraç" olarak nitelediği mekân, Göle'nin erişilemez ve gerçek boyutuyla tahayyül edilemez olarak tarif ettiği mekân ile paralellik göstermektedir. Her iki yazar da mesafenin hem evi hem de ev-dışı mekânı dönüştürdüğünü, bu nedenle de mekânı algılayan kişi için, kendini özdeşleştireceği sabit ve kalıcı bir mekânsal unsurun söz konusu olmadığını, bunun aksine, her şeyin kaçış içerisinde olduğunu vurgulamaktadır. Böyle bir mekân gerçekliğinde, kalıcı bir bağ kurulacak unsurların ya da şartların olmayışı, gezginin algılamakta olduğu çevreyi, dünyayı kıraç bir manzaradan farksız hâle getirmektedir. Vassaf'ın yoğunluk olarak tanımladığı ve ev-dışı gerçeklik ile ortaya çıkan farklılıklar, Altınel'in öne sürdüğü kıraç olma durumuyla karşıt görünse de Göle'nin kullanmış olduğu "erişilemez" ifadesi, her iki yaklaşım arasında bağ kurmaya olanak vermektedir. Nitekim Vassaf'ın daha önce deneyimlemediği yoğun mekân gerçekliğinin bileşeni olan farklılıklar, gezgin yazarın yalnızlığını pekiştiren bir unsurlar ve izlenimler bütünüdür aynı zamanda. Buna benzer biçimde, Altınel'in ileri sürdüğü kıraç mekân gerçekliği de aynı şekilde, farklılıklar ile oluşan ve yalnızlığı işaret eden bir durumdur. Bu yaklaşımlar birlikte düşünüldüğünde, ev-dışına kaçma ile gelen uzaklaşma hâli, bir yandan gezgin yazarı bağlarından yoksun bırakırken, öte taraftan ona bu tür bir yoksunlaşmanın "haşin" yüzünü de göstermektedir. Bu aşamada gözlemlenebileceği üzere, ev-dışı mekân, siyasi ya da coğrafi sınırların ötesinde, Segalen'in duygu ve izlenimleri temel alarak ileri sürdüğü ve farklılıkların başladığı yerde evin bittiği şekilde ifade edilebilecek önermesinde olduğu gibi, kıraç, erişilmez ya da yoğun olma hissi vermesi gibi özelliklerinden hareketle, gezgin yazarın algısında uyandırdığı izlenimler merkeze konularak, okura aktarılmaktadır. Yani yazarın evden uzakta olduğunu en yoğun şekilde hissettiği mekân hâli, onun, mekânı en yalnızlaştırıcı yönüyle deneyimlediği ve ona aynı zamanda dünyanın ne denli "farklı" olduğunu gösteren an da olmaktadır.

Dışarının "yoksunlaştırıcı" gerçekliğinde yol kat ederken, uzaklaştığı alışılmış gerçekliğe dair hissettiği farklı duyguları okura aktaran gezgin yazar, yolculuğunun, "gerçek" olana yaklaşma olarak kabul edilip edilmeyeceği üzerine çıkarımlarda bulunmaktadır. Bu bağlamda, mekânsal mesafenin, bir kaçış ya da bir yaklaşma mı olduğunu sorgulayan Göle, şu tespitite bulunmaktadır: "Kişiyi kuşatan, çoğu kez var olmasının temeline iyice demir atmış olan toprağa, yurda –hatta eve- uzak durmanın, gerçek iç imgeye yaklaşabilmek uğruna bir özveri mi olduğu sorusu, can sıkıcı, bir o kadar da can alıcı bir soru sanki" (2005, s. 91). Evi terk etmenin, onunla kendi arasına mesafe koymanın, gerçekten de benliğin mahrem yörelerini keşif için mi yapıldığı sorusunu yönelten yazar, bu türden bir sorgulamanın cevabının, Altınel'in öne sürdüğü yolculuk tanımlamasında olduğu gibi, hem ürkütücü bir o kadar da can alıcı olduğunu söylerken, alışılmış olanın özüne gidebilmenin yolunun, bir mesafe koyma süreci ile bağlantılı olduğunu da dile getirmektedir: "İçinde doğduğumuz, büyüdüğümüz, şekillendiğimiz toprağın, evin, dilin özüne gitmek, onu içeriden kavramak, bir uzaklaşma, bir mesafe koyma sürecini zorunlu kılıyor. İçinde olduğumuzu içeriden kavrayış, çoğun görmezden gelmeyi yeğlediğimiz, cefasını çekmeye hazır olmadığımız bir paradoks" (2005, s. 91).

Gezgin yazarın, bilindik olan ile kendi arasına mesafe koyması sonucunda mekânın yeni bir karaktere bürünmesi, mesafenin mekânı dönüştürmesi fikri ile bağdaştırılabilecek bir durumdur. Tanıdık olan mekândan bir nevi kaçış eylemi içerisine giren gezgin yazarın, dışarı çıkma isteği, çifte kaçış olarak tanımlanabilecek bir eyleme işaret eder. Göle'nin, keşfedilecek olanın cefasına katlanmayı göze almayı gerektirdiği için cesaret isteyen bir durum olarak tarif ettiği bu olağan dışı eylemi, Vassaf, kendini ve hayatı tekrarlama döngüsünü kırmak adına, bilmediği bir dilin konuşulduğu, tanımadığı bir ülkeye kaçış olarak ifade etmektedir (2017, s. 172). Evin sunduğu mekânsal gerçekliği kırmak adına kaçılan ev-dışı mekân, gezgin yazarın deneyimlemek istediği öte bir gerçeklik vaat etmektedir. Kaçılan bu yeri, "tanımadığı bir ülke", "bilmediği bir dil" ile özdeşleştiren Vassaf, bu şekilde, aynı olandan uzaklaşma ve böylece hayatı tekrarlama döngüsü olarak adlandırdığı mekânsal gerçekliğin ötesine geçmek niyeti ile yola koyulduğunu dile getirmektedir. Nitekim varılacak yerin, evin döngüsünü kırma hissi vaat etmesi, gezgin yazar için yeterli bir niteliktir. Burada, evin sunduğu mekân gerçekliği ve bu mekânın dışında farklı bir gerçeklik olduğu düşüncesi, gezgin yazarın kaçış motivasyonunu şekillendiren başat faktör olmaktadır. Bir diğer deyişle, gerçekleştirdiği mesafe ile bir yandan, alışageldiği mekân hâlinde kendini sıyırma niyeti ortaya koyan gezgin yazar için, evin alternatifi olabilecek başka bir gerçekliğin varlığı, yola koyulmasının ve yola devam etmesinin başlıca sebebi olmaktadır.

Yukarıda değinilen kaçış hâlini, Onfray'in dile getirdiği, farklılıklara yönelmek suretiyle mahrem bir köşe arayışı tanımlaması ile beraber düşünmek mümkün iken, bunu bir başka açıdan ele alan Altınel, mesafe kat edildikçe ve böylece farklılıklar keşfedildikçe, yolcunun kaçmak durumunda olduğu şeylerin de iyiden iyiye arttığını dile getirmektedir. Altınel'e göre, evden kaçarak, öte mekân gerçekliğini keşfe koyulan gezgin için, ev-dışı mekân daralmaya başlamaktadır ve dolayısıyla, kaçış hâli asla sona erememektedir: "Gövdelerinin yarısına kadar sürülmüş kireçle birörnek duran ağaçların araba ilerleyip perspektif uzadıkça çoğalması kaçmanın boşuna bir çaba olduğunun, bu uğurda kurduğumuz ilişkiler, taşındığımız ülkeler, yaşadığımız hayatlar arttıkça kaçmamız gerekenlerin de yalnızca arttığının göstergesiydi" (2019, s. 93). Mekânda mesafe kat ettikçe farklılıkları deneyimleyen gezgin yazar, kaçış söz konusu olduğunda, ev-dışı mekânın aslında varılamayan bir yer olduğunu, ancak, bunun aynı zamanda yolda olma hâlini de meşrulaştırdığını düşündürmektedir. Nitekim evden uzaklaşmanın yol açtığı ve sonu gelmeyen böyle bir durumda, mesafe kavramı yolculuğun esas gayesi olma izlenimi vermektedir. Nitekim Göle'nin *landscape* önermesinde işaret ettiği nüfuz edilemezlik hususu hatırlanacak olursa, buna paralel olarak, Altınel de gördüğü sıralı ağaçların bir örnek gibi duran manzarası ile benzerlik kurduğu mekân gerçekliğinde, söz konusu ağaçların, hem gözleri önünde belirip kaybolan ve parçası olunamayan bir devamlı gerçeklik hâlini, hem de mekânın aslında tek bir gerçeklikten ibaret olduğunu hatırlattığını ifade etmektedir. Dolayısıyla, mekân, varılan bir olgudan öte kendisinden "boşuna" da olsa kaçılan bir gerçekliğe denk gelmektedir.

Evi meydana getiren, aşına olduğu her türlü unsur ile arasına bir mesafe koyarak, yakın olandan uzaklaşan gezgin yazar, bunun sonucunda şahit olduğu, hissettiği farklılıklar ile bir mekân dönüşümü deneyimlemektedir. Tanıdık olanın çemberinden dışarıya çıkma amacı ile yola koyulan gezgin yazar için yolculuk, böylelikle, bir içeriden kaçma eylemine dönüşür. Yolda olduğu süre boyunca, etrafında beliren, algısına takılan dış unsurlara nüfuz edememe durumunda bulunduğu izlenimini edinen gezgin yazar için, ev-dışı mekânda

varılacak nihai bir yerin varlığı aslında bir imkânsızlığa karşılık gelmektedir. Öyle ki dışarıda olmayı cazip kılan, yalnızca gezgin yazarın mekândan kaçışı değil aynı zamanda mekânın gezgin yazardan kaçışıdır. Yirmi birinci yüzyıl Türk gezi edebiyatı eserleri göstermektedir ki gezi deneyimi süresince bir tür sıra dışı yalnızlık içerisinde kendini bulan gezgin yazarın, mekân ile olan ilişkisinde ortaya çıkan farklı türde bağ, onun, bir bakıma, mekâna aidiyet fikrinden de sıyrılmaya ve hâl böyleyken, mekânı “uzaktan” deneyimlemesine yol açmaktadır. Yolda olmak hâli, bu anlamda, gezgin yazarın mekân ile ilişkisinin sıra dışı bir karaktere büründüğü bir zaman aralığını işaret eder. Öyle ki mekân ile en kuvvetli bağı temsil eden evin sunduğu gerçeklikten uzakta ve aynı zamanda, nihai bir varış yeri olmaksızın mesafe kat eden gezgin yazarın, bu olağan dışı durumun sonucu olarak, yabancılık duygusu ile etrafını algılaması söz konusu olmaktadır. Bir diğer deyişle, mekân ile olan bağının, yolda olduğu süre boyunca bir kaçışı tanımladığı gezgin yazarın, mesafe ile gelen ve mesafe devam ettikçe de devam eden bir yere ait olamama duygusu, mesafe olgusunu bir mekânda var olma meselesi hâline dönüşmektedir.

Yabancı Kalmanın Yolu

Gezi deneyiminin, kat edilen mesafe ile ilişkili olarak, mekânı ait olunan bir gerçeklik olmaktan çıkararak bir hâl alması, gezgin yazarın algısında meydana gelen kayda değer bir değişim olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir başka ifadeyle, etrafında var olan şeyleri dışarıdan görebilmek, dolayısıyla mekâna yabancı gözüyle bakabilmek, gezgin yazar için mesafe ile mümkün olabilen bir durumdur. Türk gezi edebiyatı yazarlarının vurguladığı ortak noktalardan biri olan ve yolda olma hâli ile gelen yabancılık duygusu, bu noktada mekânın dönüşmesi ile ilişkilendirilebilecek bir koşula işaret eder.

Mekânın dönüşümü sonucunda, tanıdık olan gerçeklikten uzakta bulunan gezgin yazar için, mekân, kendisi ile aidiyet bağı içerisinde olduğu bir olgu olmaktan çıkabilmektedir. Yolculuk hâli ile beraber gelen yalnızlıkla, mekânı, onu meydana getiren dış unsurlara nüfuz etmeksizin, onun içerisine girmeksizin algılayan gezgin yazarın benlik algısı da tıpkı mekân gibi dönüşüme uğramaktadır. Tanıdık olduğu mekândan uzakta olmasının sonucunda, “yerli” ya da “sakin” gibi vasıflarını da uzakta bırakan gezgin yazar, ev-dışı mekânda, artık, bir “yabancı” konumunda bulunmaktadır. Mekânsal mesafe ile gelen bu yabancılık, gezgin yazarın yolculuk deneyiminin kayda değer bir parçasıdır. Nitekim yola koyulan yazar için, yalnızca mekânın değişmesi değil, kendi benliğinin mekân ile ilişkisinin de farklı bir boyuta taşınması, yolculuk deneyimine daha karmaşık bir nitelik kazandırır. “Yabancılık” sözcüğü altında genellenebilecek bu sıra dışı durum, gezgin yazarın mekân ile olan ilişkisinde, olağan olarak tanımlanabilecek bir mekânda var olma koşulu yerine geçen bir başka koşula işaret eder ki bu alternatif durum, mesafe kavramından bağımsız değildir. Öte yandan, “yabancı kalmanın yolu”, içerisinde yabancı hissedilecek bir mekân gerçekliğine ihtiyaç duyar, dolayısıyla, devamlı surette yabancı olmayana nazaran bir mesafe kat etmek ve böylelikle tanıdık olanın sınırları dışına çıkmak gereği kendini gösterir.

Yolculuğu, sınırlı bir alanda başlayıp daha sonra sapaklarda yitip gitme ile bağdaştıran Göle için, sınırlı mekânın getirdiği yanlısamadan kurtulmak ancak şu şekilde mümkündür: “Sınırlamanın doğruluğunu sınırlamam gerekiyor. Sınırları daraltmak kısıtlı bir mekâna, bu mekânın verdiği sarılma duygusu derin bir yanlısamaya açılabilir. Kendimi uyarmalıyım. Her yolculuk böyle başlamalı en azından, ardından da sapaklarda yitip gitmek en doğrusu” (2005, s. 10). Sınır ile gelen “sarılma” duygusu, yazarın devamlı olarak

içerisinde bulunmak istemediği bir koşul anlamına gelmektedir. Bu yüzden, içerisinde kaybolunacak sapakların olduğu bir başka mekân gerçekliği, onu bir an olsun bu yanılmadan çeker alır. Göle, aynı zamanda, sınırlamanın da gezgin yazar için bir gereksinim olduğunu burada gösterir. Bu durumda, evden tamamen bir kopuş söz konusu değildir. Yazar, bir yandan, içerisinde mesafe kat etmekte olduğu mekâna bir sınırlandırma getirmeye çalışırken, diğer taraftan, bu sınırların içerisinde iken, bilindik olanın ötesine çıkıp mekânsal sınırlılığı kırmak isteği taşımaktadır. Bu da makalenin başından beri değinilen ev ve ev-dışı diyalektiğini, bilindik ya da mahrem olma noktasında, devamlı surette geçerli kılan bir eylem biçimini alır. Nitekim bu diyalektiği geçersiz kılma adına mekân ile olan bağını tamamen koparmak, yani ona nüfuz etmemek, devamlı surette yolda olmayı gerektirir ki bu ilk bölümde bahsedilen kaçış eylemini kendi içinde bir kısır döngüye dönüştürür. Bir başka deyişle kaçış, kaçılan şeyin gerçekliğini bütünüyle yitirmesiyle tek taraflı bir eylem hâline gelir. Ancak, tek taraflı olmasa dahi, kaçışın sürekliliği gezgin yazar için bir soru işaretidir.

Mekânın sınırları meselesi ve kaçış hâli ile ilgili olarak, Türk gezgin yazar Enis Batur, bir gün yolunun bitmesinden korktuğunu, yapayalnızlığının değerinin yolun sürmesi ile eşdeğer olduğunu söyler (2013, s. 23). Bu korkusu, yıldız ilmi ile meşgul olan ilk insan olduğu rivayet edilen İdris'i kılavuzu belleyerek pekişmektedir (Harman, 2000, s. 479). Kimliği hakkında kesin bilgi bulunmayan ve bu yönüyle "yabancı" olan İdris'i kılavuz olarak anan Batur, bir yandan, yolda olmanın devamlılığı ile seyreden ve nüfuz edilemeyen mekâna nazaran var olan bir yabancı kalma hâlini, öte yandan, yapayalnızlıktan dolayı kendine var olma alanı yaratan mahrem bir yabancılık hâlinde bulunma koşulunu işaret eder. Yine Batur, bilindik olanın sınırları ötesine geçmeyi, "sahici bir yabancı olarak hiç değilse bir süre yaşamak" ve böylece yerliliğin üzerine çöküşünden "hiç değilse bir ölçüde sıyrılmak" olarak bize sunar (2011, s. 125). Altınel'in kaçışın boşuna olduğu, insanın uzaklaştıkça kaçmak zorunda kaldığı şeylerin çoğaldığı, dolayısıyla da yabancı kalabilmenin mesafe kat ettikçe zorlaştığı fikrine, Batur, yolunun bir gün biteceğine dair korkusunu dile getirerek bir başka boyut katar. Nitekim Batur'a benzer bir şekilde, Altınel, kendi mekân görüşünü şu sözlerle aktarmaktadır: "[...] bana doğal gelen, bir yere varmak değil, bir yerden gitmek ya da en azından iki yer arasında, yolda olmak" (2013, s. 19). Bir açıdan bakıldığında, mesafeye övgü olarak yorumlanabilecek bu alıntıda Altınel, yolculuk hâlinin iki ucu olarak adlandırılacak mekânlardan ziyade bu mekânlar arasında deneyimlenen yolda olma hâlinin, bir diğer deyişle, yabancı kalma durumunun kendisine daha doğal görüldüğünü dile getirmektedir. İkamet edilen yerde bulunmanın ya da bir yere varmanın getirdiği ya da getireceği mekân deneyiminden öte, ev ile ev-dışı olan arasında, sürekli bir değişim hâli ile tanımlanabilecek, mekânı devamlı olarak değiştiren, ona dinamik bir nitelik edindiren mesafe deneyimini yolculuğun merkezine yerleştirmek, gezgin yazarın gezi deneyimine yüklediği anlamı göstermektedir. Bunun içindir ki farklılıkları dinamik tutan ve böylece, mekânı birbirinin alternatifi gerçeklikler olgusuna dönüştüren mesafe deneyiminin bir gün sona erebileceği korkusu, gezgin yazarın zihnini meşgul eden bir sorudur.

Yabancı kalabilmeyi, yolda olmak hâli ile ilişkilendiren Türk gezgin yazar Özcan Yurdalan, Batur ve Altınel ile benzer şekilde, mesafe deneyiminin devamlılığı ile yabancı kalma arasında sıkı bir bağ olduğunu şu sözlerle aktarmaktadır: "Yabancı kalmanın tek bir yolu vardır, o da hep yollarda olmaktır" (2012, s. 110). Yol devam ettiği sürece yabancı kalmanın da devam edebileceğini öngören bu kısa alıntı aracılığı ile yabancılık ve yolda olmak arasındaki ilişkiyi, olabilecek en yalın biçimiyle tanımlamaya çalışan Yurdalan,

mekân ile arasına mesafe koymayı sürdürebilen kişi için, yabancı kalmanın da mümkün olabileceğini dile getirmiştir. Yolda olduğu süre boyunca, mekân ile farklı türden bir ilişki içerisinde kendini bulan gezgin yazar, farklılıklar arası edindiği bakış açısının ve bundan kaynaklı, sıra dışı nitelikteki mekânda var olma hâlinin, yol bittiğinde mümkün olmayacağını, dolayısıyla, böyle bir durumda, hem mekân algısında hem de birey olarak gezgin yazara farklılık deneyimi yaşatan yabancılık duygusundan bahsedilemeyeceğini göstermektedir.

Bu bölümde yer verilen yirmi birinci yüzyıl Türk gezgin yazarları referans olmak kaydıyla, bir gezi fenomeni olarak yabancı kalmanın yolu üzerine öne sürülen fikirler, yerli ya da sakin olma hâline alternatif olarak görülen ve evin alışılmış sınırlarının ötesinde yaşanabilen, zamansal olarak geçici niteliği olan ve yerleşik bağlardan görece uzak bir mekânda var olma hâline işaret etmektedir. Bu tür bir var olma hâlinin devamlılığı her ne kadar zor bir eylem gibi görünse de gezgin yazar, yolun biteceğine dair korkusu ile beraber yoluna devam etme motivasyonu göstermektedir. Bu aşamada gözlemlenebileceği üzere, gezgin yazarların ortak noktası, yabancı kalmanın kırılabilir bir özü olsa dahi bunu deneyimlemeye olabildiğince devam etmek şeklindedir. Hâl böyleyken, yolda olmak, mekân ile yerleşik bağın en zayıf olduğu alternatif bir durumu nitelerken, bu durum, gezgin yazar için farklı bir benlik hâli anlamına da gelir. Bu farklılığı önce mekân algısında, sonra kendi benliğinde hisseden gezgin yazar, içerisinde bulunduğu mekânın farklılaşması ile beraber kendisini bir yabancı olarak hissetmeye başlar. Bu yabancılık, en nihayetinde, yalnızlık, yoksunluk ve bağımsızlık gibi koşulların beslediği ve tüm bu etkenlerden ötürü, aslında, mekânın dönüşümü olarak tarif edilebilecek algısal bir farklılık ile gelen mahrem bir bireyselliğe denk gelmektedir.

SONUÇ

Yirmi birinci yüzyıl Türk gezgin yazarları, gezi deneyimlerini bireysel bakış açıları üzerinden, gezi yazıları aracılığı ile okura aktarırken, mesafe etkeni ile dönüşen mekân ve bu dönüşümün uzantısı olarak ortaya çıkan yabancılık kavramları, söz konusu deneyimlerin ön plana çıkan iki dinamiği olmaktadır. Ev olarak tanımlanabilecek ve gezgin yazarın aşına olduğu unsurlardan meydana gelen mekâna nazaran gerçekleştirilen mesafe ile aşına olunan unsurlar, yerini birtakım farklılıklara bırakmaktadır. Bulduğu mekânı dolduran bu farklılıklar nedeniyle gezgin yazar, farklı bir mekân gerçekliği içerisinde bulunduğunu hissetmektedir. Bu his, gezi yazıları aracılığıyla sözcüklere dökülmekte ve mesafe olgusuna poetik bir boyut kazandırmaktadır. Bu noktada, Türk edebiyatını temsil eden ve bu makalede yer verilen gezgin yazarların, kat edilen mesafenin sonucu olarak mekânın dönüştüğü noktasında birbiri ile örtüşen ya da birbirini tamamlayan ifadeler kullandığını söylemek yanlış olmayacaktır. Mekânı iki alternatif gerçeklik şeklinde ele alan bu bakış açısı, iki gerçeklik arası geçişi sağlayan faktör olarak da mesafe olgusunu okura sunmuştur. Böylece, mesafe gibi muğlak bir kavramın, gezi edebiyatı yazarlarının sözcükleri ile poetik bir düzleme oturtulması, bu kavramı mekân algısı bağlamında belirgin bir karaktere bürümüştür. Nitekim yolda olma hâlini ya da dinamik bir gerçeklik olarak ev-dışı mekânı tanımlamak amacı ile gezi yazılarında, yazarları tarafından dile getirilen ifadeler, mesafe kavramına, sözcüklerin alışık olunmayan, yeni bir olguyu aktarma durumuna karşılık gelen yaratımsal nitelikleri göz önünde bulundurulurken, edebî bir yaklaşımı mümkün kılmaktadır.

Öte yandan, bilindik olanın meydana getirdiği olağan döngüden çıkmak motivasyonu taşıması sebebiyle bir kaçış eylemi olarak da tarif edilen evden uzaklaşma eylemi, gezgin

yazarın yalnızlaşması ile daha yoğun bir mekân deneyimi anlamına gelmektedir. Mesafe ile dönüşen mekân, gezgin yazara çarpıcı ve aynı zamanda ürkütücü yüzünü göstermektedir. Kendisini, yakın bağlarından uzaklaşmış olarak, tanıdık olmayan bir mekân gerçekliğinin içerisinde bulan gezgin yazarın, bu deneyimi tarif ederken, farklılık kavramını ön plana çıkarması ve farklılıkların artması ile beraber uzakta olma hissini de o denli güçlü hissedilir olduğuna şahit olması, mekânı dönüştüren şeyin, evin uzağında herhangi bir yerde, gezgin yazarın yalnızlık hissini hiç olmadığı kadar belirginleştiren ve bilindik olmayan unsurlarla çevrili bir mekân gerçekliği olduğu fikrini vermektedir. Bununla birlikte, Türk gezi edebiyatı yazarları, bir yandan gezi deneyimini bir kaçış olarak anlatırken, bir yandan da bu kaçışın bir varış noktasının olmadığını dile getirmişlerdir. Aynı yazarlar, söz konusu kaçışın kesin bir varış noktası olmadığını bilerek, her şeyden önce, yolda olma hâlini önemsemişlerdir ki bu da mesafe deneyiminin gezi sürecindeki yerini açığa vurmaktadır. Öyle ki bilindik olanın sınırlarından dışarı çıkabilmek adına mesafe kat ederek, bir an için bile olsa mekânda “yabancı” hissedebilmek, gezgin yazarın bu süreçte yaşamayı amaçladığı olağan ötesi, bireysel bir deneyime karşılık gelmektedir. Bu makalede alıntılanan görüşler aracılığı ile değinildiği üzere, yabancı kalabilmenin yolda olma ile mümkün olabileceğini ifade eden gezgin yazarlar için, bu yabancılık, aynı zamanda, sınırların getirdiği yanılsamadan bir süre olsun kendini sıyırmak anlamı taşır.

Bachelard’ın öne sürdüğü ve Onfray ve Segalen’in yorumları ile daha geniş bir çerçevede ele alınabilecek ev ve ev-dışı mekân diyalektiğinde olduğu gibi, mekânın birbirinden ayrılan gerçekliklerinin gezi edebiyatına yansması, mekân olgusuna daha kapsamlı bir perspektiften bakmayı mümkün kılmaktadır. Farklı coğrafyalarda gezi deneyimleri gerçekleştirmiş yirmi birinci yüzyıl Türk gezgin yazarlarının sözcüklerinden hareketle, mesafe olgusu üzerinden değişen mekân gerçekliğinin ele alındığı bu makale ile mekân algısında farklılık kavramının oynadığı belirleyici rol, gezi edebiyatı eserleri aracılığıyla irdelenmiştir. Yolda olma hâli sürdükçe bilindik olanın sınırlarının dışına çıkabilmenin devam edeceği fikri ile ev-dışı gerçekliği deneyimlemeye devam eden gezgin yazar, öte yandan, gerçekleştirdiği mesafe sonucunda uzaklaştığı bir başka mekân gerçekliğine dair, bizzat ve yoğun bir şekilde yaşadıklarını tarif etmek amacı ile dile getirdiği izlenim ve düşünceler aracılığı ile yukarıda bahsedilen diyalektiğin iki farklı boyutunu net bir biçimde bize göstermektedir. Öyle ki, mekânı dışarıdan görebilme hâlinde iken ve mesafe sayesinde bir süreliğine de olsa yerleşik bağlarından sıyrılmış iken ve bu yüzden yalnızlığın en yalın hâlini yaşamakta olan gezgin yazar, bir yanılsama bile olsa, mekânın dönüşebilen bir gerçeklik olarak kalmasını umut ederek yolda olmayı, dolayısıyla, geçici süreliğine de olsa yabancı kalmayı sürdürmektedir. Bir diğer deyişle, mekânın dönüşmesini sağlayan başat faktör olan mesafe olgusu, onu deneyimleyen özneye sunduğu farklılıklar ile mekânı çoğul kılan bir etken hâlini alarak, birinden diğerine kaçılacak mekânlar arasında geçişleri mümkün kılmakta ve böylece mekâna, onu algılayan öznenin sözcükleri üzerinden, poetik bir nitelik kazandırmaktadır.

SUMMARY

Gaston Bachelard’s dialectic of maison and non-maison indicates a binary reality concerning place. That same dialectic suggests a relation of differentiation between those two entities after the circumstances that constitute the situation of home. Thus, the home is taken as separated and separating space, creating a kind of state which gives subsequently an alternating signification to the space situated outside home, also called non-maison.

Despite the simple appearance of such a formulation regarding place, the complexity resides however on the question of limits, in other terms, on the question of where the home ends and where the non-maison starts to become. With regard to that conception of space described in general terms, Victor Segalen suggests the word "difference" as a separator fact which determinates the limits of home and "non-home". While putting at the center of his concept the perceiver subject who invents a dialectic about the living space and by using the word "difference", Segalen evokes the changing limits of the two spaces. To this point, another philosopher Michel Onfray provides a remark by explaining that difference designates also intimacy because of which the non-home reveals a particular loneliness and individuality. Given all those approaches regarding the changing character of space, emerges an interest to reconsider the space according to the dialectic mentioned above. And to do so, travel literature represents an appropriate field to achieve this goal and for this, the key notion becomes "distance" as the latter is not only connected to home and non-home, but it is also evaluated by individual perception and difference.

The definition of space as two alternating realities becomes perceptible after distance. The fact of realizing distance against home makes occur a condition in which the writer traveler, as a perceiver subject, finds herself/himself in a changed world where the environment is transformed on a faraway, strange reality. Thus, to observe that transformation in the context of contemporary literature, travel writings offer the possibility to understand that dialectic which indicates a poetic aspect. For the realization of this paper, in this respect, the works of writer travelers representing twenty-first century Turkish travel literature, namely Şavkar Altınel, Enis Batur, Münir Göle, Gündüz Vassaf and Özcan Yurdalan have been chosen. As a common point, all these contemporary writers' works reflect an individuality that has been particularly revealed under the condition of changing place.

The present paper has been composed in two chapters to focus both on relations concerning space and selfness. In the first chapter, the notion of distance will be taken as a consequence regarding the changed relationship between the space and the writer traveler who looks for a reality that overtakes the ordinary circumstances. Thus, outside the limits that define the space in which takes place an ordinary reality, writer traveler experiments a different state of being in space. That difference is explained through unfamiliar elements that become perceptible at significant stages of travel. This is a new spatiality to which the writer traveler feels not belonging and that very state of contrast produces the difference. As far as the distance has been realized in an extraordinary way, the question of limits seems then to be more relevant in the mind of the writer traveler who escapes the limits of the known with the intention to live another spatiality and, as an extension of that particular situation, the way of "staying foreigner".

Altogether, this paper aims to render understandable the poetic approach that takes the space as a binary reality with alternating conditions. For this purpose, selected Turkish writer travelers will be examined on the matter of how such a binary reality is present in their writings. That work will show that the experience of travel makes manifest that dialect, and in this process, distance appears to take a principal role by transforming the space in the perception of the writer traveler who seeks to leave for a while the familiar and the known. Nevertheless, some writings will demonstrate that, as it makes discover the unknown, distance has also a diminishing function regarding the difference which is the key separator

between two spatial realities which produce for the perceiver subject an alternating state of being in space. That being so, as that work will demonstrate it, despite the fear of reaching the end of that binary reality created by difference, the writer traveler will continue to be on the road by considering the distance itself as a main motivation to keep experimenting the space also as a strange and illusionary reality.

Makale Bilgileri

<i>Etik Kurul Kararı:</i>	Etik Kurul Kararından muaftır.
<i>Katılımcı Rızası:</i>	Katılımcı yoktur
<i>Mali Destek:</i>	Çalışma için herhangi bir kurum ve projeden mali destek alınmamıştır.
<i>Çıkar Çatışması:</i>	Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.
<i>Telif Hakları:</i>	Telif hakkına sebep olacak bir materyal kullanılmamıştır.

Article Information

<i>Ethics Committee Approval:</i>	Exempt from the Ethics Committee Decision.
<i>Informed Consent:</i>	No participant
<i>Financial Support:</i>	No financial support from any institution or project.
<i>Conflict of Interest:</i>	No conflict of interest.
<i>Copyrights:</i>	No material subject to copyright is included.

KAYNAKÇA

- Altinel, Ő. (2009). *Tepedeki yabancı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Altinel, Ő. (2013). *Kvangvamun kavşığı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Altinel, Ő. (2019). *Hotel Glasgow*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Bachelard, G. (2013). *La poétique de l'espace*. Lonrai: Presses Universitaires de France.
- Batur, E. (2011). *Yolcu*. İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Batur, E. (2013). *Başka yollar*. İstanbul: Kırmızıkeci Yayınları.
- Denis, M. (2016). *Petit traité de l'espace: un parcours pluridisciplinaire*. Brüksel: Editions Mardaga.
- Göle, M. (2005). *Kaçmamamak*. İstanbul: Can Yayınları.
- Harman, Ö. F. (2000). İdris. *İslam ansiklopedisi* (C. 21, s. 478-480), İstanbul: Türk Diyanet Vakfı.
- Onfray, M. (2016). *Théorie du voyage*. Sant Andreu de la Barca: Le Livre de Poche.
- Segalen, V. (2018). *Essai sur l'exotisme*. Paris: Fata Morgana.
- Vassaf, G. (2013). *Mostari*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Vassaf, G. (2017). *Yol arkadaşım*. İstanbul: Karakarga Yayınları.
- Yurdalan, Ö. (2012). *Bir seyyahın kaybolma kılavuzu*. İstanbul: Agora Kitaplığı.